

СРПСКА ПОЛИТИЧКА МИСАО У НОВОМ ВЕКУ

(Драган Симеуновић, *Историја српске ђолийичке мисли: нови век*. Нови Сад: Православна реч, 2019, 587 стр.)

Издавачка кућа Православна реч из Новог Сада је у претходних неколико година објавила више капиталних издања од значаја за српску историју, књижевност, уметност и културу. Међу њима се издавају сабрана дела српских историчара и академика, Милорада Екмечића и Василија Крестића, а посебно место заузима и студија професора Факултета политичких наука у Београду Драгана Симеуновића, *Историја српске ђолийичке мисли: нови век*. Рецензенти овог капиталног политиколошког дела су чак три академика

Српске академије наука и уметности - Славенко Терзић, Љубодраг Димић, Никола Поповић и др Живојин Ђурић, научни саветник и директор Института за политичке студије из Београда.

Драган Симеуновић је редовни професор Факултета политичких наука Универзитета у Београду, вршилац дужности директора Академије за националну безбедност и инострани члан Академије наука и умјетности Републике Српске. На Факултету политичких наука предаје теорију политике на основним, а предмете из области односа политичког насиља и државе, борбе против тероризма и организованог криминала на постдипломским академским и специјалистичким студијама. Историја српских политичких идеја представља универзитетски испит на Факултету политичких наука чији је Симеуновић предавач и испитивач, али професор Симеуновић је надамте утемељитељ српске политичке мисли као посебне научне дисциплине у оквиру корпуса политичких наука.

Поред низа научних чланака, уџбеника и монографија, Драган Симеуновић је до сада објавио више књига из области српске политичке мисли: *Из ризнице оџац-џинских идеја: слободарски међаши наше ђолийичке мисли 19. века* (Београд: Војска, Верзал прес, 2000.), *Нововековне ђолийичке идеје у Срџа* (Београд: Институт за политичке студије, Историјски архив Београда, 2000.) и *Српска државоџворна мисао: нови век* (од 17. века до Другог светског рата) (Београд: Удружење „Наука и

друштво“, 2015.). Професор Симеуновић је дао допринос и у популарисању српске политичке мисли кроз серијал научно-образовног серијала РТС-а „Политичке идеје у Срба“. *Историја српске политичке мисли: нови век* је његова двадесет трећа књига.

Студиј политичке мисли обухвата историјску, политиколошку и социолошку анализу политичких идеја, политичких теорија, мисли о нацији и држави, основних поставки филозофских школа и друштвених кругова којима су припадали мислиоци и социјални делатници, практичног утицаја теоријских промишљања на поступање различитих друштвених субјеката и њихових промена у зависности од окружења у ком су практично примењивани. Српска политичка мисао једним делом прати ток европске политичке теорије, али с одређеним специфичностима и прилагођавањима у народу у периоду од пада Смедерева 1459. године, до почетка Првог српског устанка провео под турском влашћу и етноса који је променом вере подељен у три конфесије, две хришћанске и ислама. Српски народ је два устанка у првим деценијама XIX века искористио за ослобођење и укидање феудалних односа, али је изостало национално уједињење које је постало предмет промишљања и деловања низа српских владара, политичара и јавних радника у читавом деветнаестом и првим деценијама двадесетог века.

Књига *Историја српске политичке мисли: нови век* представља логични наставак раније објављене књиге професора Симеуновића *Нововековне политичке идеје у Срба*. У новој књизи Симеуновић наставља проучавање првих нововековних концепата државе, представља идеје „светоандрејских“ и Ристићевих либерала, али и првих српских социјалиста Светозара Марковића и Мите Ценића, излаже политичку мисао и делање најдуговечнијег српског политичара Николе Пашића, концепт ослобођења и националног уједињења Илије Гарашанина, борбу Хусеина Градашчевића који је предводио босанске хришћане и муслимане против турске војске у бици на Косову 1831. године, али их допуњује и новим теоријско-политиколошким анализама и историјским упориштима практичног деловања.

Драган Симеуновић је књигу *Историја српске политичке мисли: нови век* поделио у 37 поглавља, обухватајући размишљања о држави и нацији мање или више познатих, али и у историји српског народа потпуно заборављених мислалаца и друштвених делатника. На готово шест стотина страница аутор је успео да сабере политичко и шире друштвено размишљање и поступање племића као што је био Ђорђе Бранковић, војника и војсковођа -самозваног цара Јована Ненада, генерала Јована Мишковића и Драгутина Димитријевића - Аписа, „хероја или терористе“ Гаврила Принципа, просветитељски рад „првог српског политиколога“ Вука Караџића и Доситеја (Димитрија) Обрадовића, али и делање свештених лица архимандрита Јована Рајића и владара и владике Петра II Петровића Његоша. Професор Симеуновић анализира борбу за национално ослобођење вођа Првог и Другог српског устанка Ђорђа Петровића - Карађорђа и Милоша Обреновића, описује рад у циљу заштите народних права првих интелектуалаца у још увек аутономној Кнежевини Србији, деловање некадашњих српских студената у иностранству који су се по повратку у отаџбину посветили политичким и националним подухватима, као и интелектуално прегнуће научника који су се борили да допринесу националној ствари, међу којима су се истицали Јован Цвијић, Јован Скерлић и Никола Тесла.

На први поглед чини се да војсковође, владари, теоретичари, политичари, црквена лица, научници немају чврсту повезницу размишљања и делања, али борба за остварење државних и националних идеја чини нит која повезује њихове временски и друштвеним приликама удаљене биографије. Самозвани цар Јован Ненад је у XVI веку успео да ослободи територију Јужне Угарске од Срема до Темишвара и прогласи је за независну српску државу, чија се престоница првобитно налазила у Суботици, а касније је премештена у Сегедин. Ипак, Јован Ненад је убијен у атентату 26. јула 1527. године, тако да није успео да своју краткотрајну власт институционализује. За разлику од Јована Ненада који је сам себе прогласио царем, Ђорђе Бранковић је од аустријских власти добио титулу грофа. Међутим, његов покушај оснивање српске државе на тлу Аустрије био је у супротности с интересима владајуће куће Хабзбурга, што је водило не само ка пропасти такве идеје, већ и ка двадестогодишњем, доживотном заточеништву грофа Ђорђа Бранковића.

Гаврила Стефановића Венцловића, Јована Рајића и Доситеја Обрадовића, Симеуновић убраја у зачетнике српског просветитељства. Доситеј Обрадовић и Вук Караџић су чинили узак интелектуални слој у монолитној друштвеној структури прегалаца националног ослобођења. Рођени у различитим царствима, аустријском и турском, знања о науци и друштву су стицали у манастирима. Млади Димитрије је у манастиру Хопову добио и монашко име Доситеј, по ком ће га српски народ памтити, а Вук је у манастиру Троноши научио да чита и пише, јер других школа у тадашњим српским селима није ни било.

Професор Драган Симеуновић друштвено-политичко деловање Доситеја Обрадовића дели у две фазе. У првој Доситеј се политиком бави само узгред, а једина политичка мисао која га је у том периоду заокупљала била је о просвећеном владању и владању. Друга мисао, која надилази политику и прераста у ширу друштвену раван, подразумевала је ослобађање друштва од незнања и модернизацију свеукупних социјалних односа. Ослобађање од стега незнања прераста у другој фази друштвеног делања Доситеја Обрадовића у практично политички рад на остварењу националног ослобођења „од поробљености као претпоставци изградње модерног политичког уређења у ослобођеној Србији“ (стр. 57).

Док Доситеј у устаничку Србију долази већ као зрео човек, Вук Караџић се Првом српском устанку прикључује као седамнаестогодишњак. Вук је био судија, председник суда, бавио се и тајном дипломатијом, али је и описивао српске институције, анализирао понашање политичких актера и објашњавао политичке појаве и процесе. „Ван Србије је без конкуренције био у том времену најбољи српски политички агитатор, пропагандиста и лобиста.“ (стр. 118).

Карађорђе и Милош Обреновић су тежили ослобођењу српског народа од турске власти, али су се начини њихове борбе разликовали. Тако је први део српске револуције обележен бојевима, а други је ослоњен на почетне војне победе, настањен дуготрајним дипломатским борбама и завршен проглашењем аутономије.

Млада српска држава у настајању је, услед вишевековне турске поробљености, заостајала за модерном Европом. Тако су и прве политичке идеологије у Србију стигле тек с првим студентима, „отачаственим синовима“, које је Кнежевина Србија слала на школовање у земље Средње и Западне Европе. Конзервативине,

либералне и социјалистичке идеје се у деветнаестовековној Србији нису схватале дословно, већ су се прилагођавале друштвеним околностима, култури и традицији. Српски либерализам у деветнаестом веку подразумева поштовање права појединаца, али су „светоандрејски“ либерали Владимир Јовановић, Милован Јанковић и Јеврем Грујић, ослонивши се на традицију, тежили националном ослобођењу српског народа који се још увек налазио под турском и аустријском влашћу. Насупрот либералном схватању, први српски социјалиста Светозар Марковић је, у недостатку радништва, прилагодио социјалистичку идеологију средини залажући се за побољшање положаја доминантног друштвеног слоја, сељака. Ипак, ако су идеолошке поставке служиле за идентификацију одређених политичких ставова, национално ослобођење и уједињење је била заједничка нит свих идеолошких породица у деветнаестовековној Србији.

Поред великог броја личности које су обележиле историју српског народа, професор Симеуновић је у својој књизи посветио простор и једном од вођа Топличког устанка из 1917. године, комити Димитрију Беговићу. Не могавши да га на бојном пољу победе, бугарски окупатори су заробили Беговићеву трудну супругу Миловану и четворо деце (синове Миодрага, Милутина, Милована и кћерку Ковиљку) претећи да ће их побити уколико се Беговићева комитска чета на преда. Међутим, Димитрије Беговић је био сигуран да бугарски пуковник Тодоров неће одржати реч и да ће и у случају предаје побити његову породицу. Зато је жртвовао свој живот, а за слободу је дао и „више од живота“. Његову трудну супругу и децу бугарски окупатори су зверски мучили и живе спалили у једној појати, у селу Гајтан.

Историја српске политичке мисли: нови век професора Драгана Симеуновића представља синтезу различитих концепата политике, приказа начина ослобођења и уједињења српског народа, идеологија прилагођених друштвеним околностима руралне Србије у деветнаестом веку, али и примера храбрости српских војсковођа и јунака који су се борили за остварење националних идеја. Иако су слободу схватили на различите начине, као одсуство страног окупатора, кроз остварење политичких и других права и слобода или као економско ослобођење малобројних радника и већинског сеоског становништва, заједничко за све теоретичаре и јавне делатнике у *Историји српске политичке мисли* је да су се борили за слободу.

Преграї ТЕРЗИЋ*

* Институт за политичке студије, Београд; виши научни сарадник, predragterzic@yahoo.com